

Candi, *Buill. de l'Aten. Barc.*, 1917, p. 498). De la variant *oubi* no tenim exemples abans de 1551 («-- dos *oubis* de fust --»), però molt probablement fou antiga i anterior a *olbi*. La primera documentació que tenim d'*obi* és en Belv. 1805 en la forma d'*òbit* (amb la -t afegida com en el vulgar *prèmit* per *premi*), usual avui en moltes parts al costat d'*obi*. Respecte a *o(l)bi* > *obi*, notem que la reducció de la *l* davant una bilabial s'ha produït en una sèrie de mots com *cop* < *colp*, *pop* < *polp*, *om* < *olm*, *sofre* < *SULPHUR*.

El llatí ALBEUM va donar *albi* amb el resultat d'AL- com a *al-* (com en *alt* ALTU, *altre* ALTERU, *talpa* TALPA), però com és sabut la llengua antiga ja en el període preliterari i en el S. XIII solia vacil·lar entre *al-* i *au-* (*altre* i *autre*) i degut a aquesta fluctuació s'havien produït formes ultracorrectes com *delme* de *deuma* (DECIMA), *raül* (*rel*) de *räiu* (RADICE) etc. Així, doncs, al costat d'*albi* existia *aubi*, que encara es pot sentir en algun lloc (infra). El desenvolupament des d'aquest punt no és ben clar per falta de documentació, però tot suggereix que la fase de vacil·lació entre *albi* i *aubi* fou seguida per la d'*albi* i *oubi* (< *aubi*), d'on va resultar *olbi* com a forma de compromís. S'ha de reconèixer, tanmateix, que un canvi de *au-* (AL-) en *ou-* no és dóna normalment en català,¹ però en el cas d'*aubi* > *oubi*, és possible que el diftong *au* davant la bilabial *b* fos pronunciat amb una marcada labialització per a causar el seu pas a *ou*; endemés, és possible que hagués ajudat a aquest canvi la -i final per una acció metafònica damunt *au-*. Notem amb aquest motiu que en el lombard antic on es va produir regularment el pas d'AL- a *ol-* davant una dental (*oltro* ALTERU, *oltio* ALTU, *coldo* CALIDU) per un procés d'ultracorrecció semblant al fenomen català (és a dir, per un compromís entre *al-* i **ou* < *au-*), el canvi d'*au-* en **ou-* sembla haver-se degut a l'acció de la vocal final -o per una mena d'assimilació (*caudo* > **coudo*).²

Avui *obi* (amb variant *òbit* per a la ò de la qual, veg. infra) predomina en gran part del territori: *AlcM* el localitza a Ripoll, i a Olot, Mieres, St. Feliu de Pall. (Garrotxa), a Lledó (Emp.), a Rupit, a més de Barcelona, Penedès i Camp de Tarr. JCoromines va sentir *òbits* «per a menjar-hi o beure-hi el bestiar» a Tor (Pallars), 1934, i a Besora, prop de Ripoll, *obi* (1953),³ i *La Font de l'Obi* en el terme de St. Aniol de Finestres (Garrotxa). *Òbi(t)* corre a Mall. també: *AlcM* el dóna a Valldemossa, Pollença, Campos, Esporles, Lluçmajor; JCoromines (1963) va anotar *Font de S'Obi* a Banyalbufar, i la variant *oubi* a Bunyola, i el nom *Cingle de s'Oubi* a Lluç (1964). Aquesta variant *oubi* [ja documentada el 1551 (supra) i en Belv. 1805, Lab. 1839], fou usada per Verdaguer en una carta seva de 1874 (*Epist.* I, 154), i s'empra segons *AlcM* avui a Olot i com a *dubit* a Sta. Coloma de Q. La forma *aubi* se sent a Orús (BDC XIX, 83);⁴ notem, a més, el topònim *Barranc dels Aubiets* a Vilella Baixa (Priorat) i *Racó l'Ubidt* a l'Estret del Reclot a Bellestar (Ports de Morella), registrats per JCoromines el 1936 i 1961. La variant *olbi* [ja 1440, supra] continua a Vic, i a més en el País Val.: a Sueca, Cullera, Tàrbena

(*AlcM*); JCoromines va registrar «els òbils de porcs» a Fortaleny (Rib. Baixa de Xúquer), 1962, i com a nom de lloc *Els Olbis* i *Fonteta dels Olbis* a Laguar (comarca de Dénia), 1963, i *La Font des Olbits* a Llorxa (Horta de Gandia), i *Òlvi* com a nom d'una partida en el Real de Gandia, vora el camí del Sifó, i de fet aquesta és la forma usada en aquesta localitat. La variant *albi* [documentada ja el 1352, supra] sembla continuar encara en alguns llocs: el nom *La Font de l'Albi* que va anotar JCoromines a Xert (Maestr.) molt probablement té aquesta forma.⁵ A Mallorca ultrales esmentades *obi*, *oubi*, existeix una variant en femení *gòbi(a)* 'menjadora per als porcs' registrada a Artà (BDC XIII, 1923, 179) i per *AlcM* a Bunyola, Lluçmajor, Manacor, i St. Joan de S. No hi ha cap dada antiga per a veure-hi un cas paral·lel al fr. *auge* 'còm, obi', també de gènere femení, i creiem encertada l'explicació d'*AlcM* que atribueix aquesta variant a una identificació d'*obi* amb mots femenins en *zia* com *gàbia*, *glòria*, que a Mallorca es pronuncien sense -ò (*gabi*, *glori*). La g- inicial, que sembla ser una innovació d'aquesta illa exclusivament, s'hauria originat com a un element anti-hiàtic en la construcció amb l'article definit, *sa obi* > *sa (g)obi*, paral·lel de certa manera a *dues* > *dugues*. Notem també que ALBEUM a més del fr. *auge*, va deixar descendència en romanès (*albie* 'còm, gamella', 'llit d'un riu') i en els dialectes nord-italians: piem. *arbi* 'cup (de raïm)', lomb. *albi*, venec. *albio*, emil. *arbi* 'còm, gamella' (REW, 392) i toscà *albio* «conca», «trògolo» (Petrocchi).

En l'aspecte semàntic el mot català mostra un descabdellament considerable: com a 'rec o canal de fusta per a conduir l'aigua' (usual a Tarr., BDC VI, 47), i com a 'clot per a contenir alguna cosa' el dóna *AlcM* al Camp de Tarr.; l'acc. 'dipòsit d'aigua damunt del qual roda la mola d'esmolador', està localitzada per *AlcM* a Ripoll i Viladrau; 'bassi o conca dins la qual roda la mola que esclafa les olives en el molí d'oli' (BDC X, 118), i JCoromines (BDC XIX, 1931, 34) assenyala que a Barcelona els noiets anomenaven *obi* uns clotets que feien a terra per fer-hi entrar les bales amb què jugaven; sentit que el DAG. recull com *ouet* (dim. d'OU, veg.); és molt possible, doncs, que la ò de la variant *òbit* es degui al fet que *obi* per la seva forma oval s'hagi comparat a un *ou*.

DERIV.: *Obiet* 'dipòsit que reparteix l'aigua per la pila (en indústria paperera)' (BDC XX, 41). *Obiol* 'menjadora (per a les gallines)', registrat al Camp de Tarr. (BDC VI, 47) i com a 'gibrell de terrissa' i 'galleda de fusta' el dóna *AlcM* d'Olot i Valls respectivament: del llatí *alveolus* 'concavitat', dim. d'*alveus*. D'aquesta mateixa base, però amb tractament diferent és *albellol* 'concavitat de la part inferior del casc dels animals' [usual a Tortosa (BDC III, 14, escrit allí *auw-*) i al Maestrat (GaGirona, que el defineix com «clotet al darrere de la pota dels matxos, cavalls etc.»),⁶ i a més a Freginals (Montsià) i Cullera segons *AlcM*]; la -ll- pot ser deguda a la contaminació d'*albelló* 'claveguera' en una pronúncia antiga **albejol* < *albeol*.

Són derivats cultes: *Alveari* 'conducció auditiva ex-